

NATIONAL GEOGRAPHIC

Специален брой

АМАЗОНИЯ

ЗАГАДЪЧНА. ВЕЛИЧЕСТВЕНА. СМЪРТНА.
НЕВЕРОЯТНО ПЪТЕШЕСТВИЕ ДО ЕДНО ОТ НАЙ-ВАЖНИТЕ МЕСТА НА ЗЕМЯТА

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG

ISSN 1312-6571

5,99 лв.

9 771312 657664

ОКТОМВРИ 2024

СПЕЦИАЛЕН БРОЙ: АМАЗОНИЯ

NATIONAL GEOGRAPHIC

Отстъпка
33%
до 18.11.2024 г.

КОЛЕКЦИОНЕРСКО ИЗДАНИЕ

ТАЙНИЯТ ЖИВОТ НА КУЧЕТАТА

~~32 ЛВ.~~

21⁴⁵ ЛВ.

ТВЪРДИ
КОРИЦИ

В УМА НА НАШИТЕ КУЧЕШКИ ПРИЯТЕЛИ

Въпреки че кучетата са били първият животински вид, одомашнен от хората, и са станали неразделна част от ежедневието ни живот, много неща относно произхода на домашното куче си остават загадка. Знаем, че кучетата са еволюирали от вълците, но все още не знаем къде, кога и как са се превърнали в приятелски настроените, готови да помогнат животни компаньони, които познаваме и обичаме. Книгата е с твърди корици и е илюстрирана с великолепни снимки. Подходяща е за подарък.

ЗА ПОВЕЧЕ ИНФОРМАЦИЯ:
02 4016 849, NG@nationalgeographic.bg

САМО ПО ИНТЕРНЕТ
НА WWW.NGM.BG

NATIONAL
GEOGRAPHIC

СЪДЪРЖАНИЕ

Статиите в този брой са представени от Националното географско дружество в партньорство с *Rolux* в рамките на Амазонската експедиция към инициативата „Вечната планета“. *Rolux* си партнира с Националното географско дружество при базирани на науката експедиции, за да документират промените в уникални региони на планетата.

4 ОТ РЕДАКТОРА | 6 СЪТРУДНИЦИ

11
ПРЕОТКРИВАНЕТО НА
АМАЗОНИЯ

Усъвършенствани инструменти разкриват древни светове под покрива на тропическите гори и променят значително разбирането ни за тях.

30
ЛЕТЯЩИТЕ РЕКИ
Високо в Андите, откъдето води началото си Амазонка, облачните гори събират влага и дават убежище на очилатата мечка.

52
НАБЛЮДЕНИЯ ОТ
ВЪРХА
На върха на перуанския връх Невадо Аусангате, висок почти 6400 м, учените създават станция за наблюдение на времето.

54
„НИКОЙ
НЕ ПОЗНАВА
ТОВА МЯСТО“

В отдалечен боливийски каньон процъфтява рядко срещано местообитание с чиста вода.

72
ЩЕТИТЕ
ОТ ЗЛАТОТО

Трима изследователи проучват влиянието на минното дело и начините за оздравяване на земята.

74
АМАЗОНИЯ
НА РЪБА
Вижте как човешките дейности –

от земеделието до добива на нефт – променят облика на тропическите гори.

76
ХИШНИЦИТЕ НА
АМАЗОНИЯ

От мравки до анаконди – съществата, които са на върха на хранителната верига, ловуват и се хранят по удивително разнообразни начини.

82
ФОКУСНИЦИ,
СИМВОЛИ И
КРАДЦИ

Речните делфини играят главна роля в своя воден свят и във вярванията на коренните народи.

96
ГРИЖА ЗА
ДЕЛФИНИТЕ

Сътрудничеството с общността е от ключово значение за опазването на тези водни бозайници и за поминъка на рибарите.

НА КОРИЦАТА

Канал, прорязващ крайбрежните мангрови гори и тропическите гъждовни гори на бразилския регион Марака-Жипиока, близо до устието на река Амазонка.

Снимка ТОМАС ПЕШАК

От РЕДАКТОРА

НЕЙТЪН ЛЪМП

БРОЯТ В РЪЦЕТЕ ВИ Е СПЕЦИАЛЕН.

Това е кулминацията на невероятно сериозно проучване, изследване, дирене и документиране, което има за цел да ни помогне да разберем по-добре една от най-ключовите екосистеми на света.

Няма друго място като Амазония – популярното име на всички водни пџтица и сухоземни области около р. Амазонка и нейните притоци. Огромен гџлач на вџглерод с 344 млрд. дѳрвета. Остров на биоразнообразието, който е дом на 10% от всички видове на света. Културен пейзаж, богат на трупано през хилядолетията познание и творчество. Източник на милиони литри вода и ценни хранителни вещества, които подхранват океаните. Планетата ни просто нямаше да е същата без нея.

През последните две години редакционният екип на *National Geographic* си партнира с учени, изследователи

и разказвачи в работата им в този обширен регион – от Андите до Атлантика, в опит да хвърлим светлина върху това, което Амазония има да ни каже днес. Това е разказ за големи предизвикателства и заплахи, но и за надежда. Едно нещо е безкрайно очевидно: ние имаме нужда от Амазония, а тя се нуждае от помощта ни.

Тук ще се срещнете с много членове на тази експедиция, ще узнаете какво са научили те и ще се пренесете с невероятните снимки на Томас Пешак, който прекара близо 400 дни на терен, за да може тази динамична екосистема да оживее на страниците на *National Geographic*.

Надявам се броят да ви хареса.

ОТ ИЗВОРА ДО МОРЕТО

Фотограф в сферата на екологията, който обикновено снима океана, се потапя в басейна на Амазонка, за да разкрие нейните водни чудеса и предизвикателствата пред нея.

ТОМАС ПЕШАК, движещата сила зад нашата Амазонска експедиция и Изследовател на *National Geographic* от 2017 г., прекара повече от година в документиране на най-биоразнообразната джунгла на света и на учените, които я изучават. Той и екипът му, включително видеооператорът Ото Уайтхед, се застояваха в продължение на седмици и месеци на над 30 места. Често било трудно – казва фоторепортерът, който живее в Южна Африка, но най-добрите му преживявания били „един път“, например да плува с тапир и да се гмурка с дълъг колкото човек сом. —**ХИКС УОГАН**

Амазонското приключение на Пешак

1931 Книги и научни статии, прочетени преди експедицията

6 Дни, прекарани на терен

Езика, на които се научил да казва „здравей“.

102 Ужилвания от пчели и оси, понесени от него и екипа

490 064

Снимки, направени по време на проучванията

550 Приблизително тегло на оборудването на експедицията в килограми

СЪТРУДНИЦИ

ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ НА NATIONAL GEOGRAPHIC

Тези сътрудници бяха спонсорирани от Националното географско дружество, което се е посветило на осветляването и опазването на чудесата на нашия свят.

Рутмери Пуйко Уркайя,
стр. 30

Отгледана в село на кечуа в Перуанските Анди, Пуйко е биолог начело на изследователски екип високо в облачната гора. За този брой тя описва основния обект на тяхната работа: потайната очиламата мечка и нейната жизненоважна роля в екологията на Амазония. Любим помощник? Укуку, нейното куче спасител, превърнало се в следотърсач на мечки. Пуйко стана Изследовател на *National Geographic* през 2021 г.

Едуардо Невес,
стр. 11

Професор, археолог и директор на музей в Университета на Сао Пауло, Бразилия, той е посветил последните 35 години на изследване на древните култури на Амазония и почерпи от познанията си за въвеждането към настоящия брой. Изследовател на *National Geographic* от 2012 г., понастоящем Невес ръководи проекта „Разкритата Амазония“, който регистрира и картографира следи от древно обитаване в джунглата.

Синтия Горни,
стр. 30

Бивш директор на бюрото на *Washington Post* за Южна Америка, Горни е пенсиониран професор по журналистика от

Калифорнийския университет в Бъркли. От 2008 г. публикува в *National Geographic* текстове за Саудитска Арабия, Уганда и Босна. Статията ѝ за осезанието излезе в броя от юни 2022 г.

Джордан Салама,
стр. 54, 82, 96

Статиите на Салама за розовите речни делфини и изворите на р. Секуре в Боливия са сред най-скорошните му

текстове за Южна Америка. За последната си книга, *Stranger in the Desert*, живеещият в Ню Йорк писател прекоси Аржентинските Анди в търсене на изгубената история на своето семейство.

СПЕЦИАЛЕН

ВЪВЕДЕНИЕ

БРОЙ

1. ИЗВОРЪТ

2. СКРИТИ ИЗВОРИ

3. ЛОВЦИ В ДЖУНГЛАТА

4. РЕЧНИ ПОСЛАНИЦИ

[NATGEO.COM/EXPEDITION-AMAZON](https://www.natgeo.com/expedition-amazon)

Снимки: ТОМАС ПЕШАК

Сред гора, наводнена от Рио Негро в Бразилия, приток на Амазонка, водачът Роберто Абдиас Гомес да Силва сочи към линията на най-високото ниво на водата на огромните подпорни корени на капоково дърво. Стволът му е подобен на цистерна и складира вода по време на сезонните наводнения, за да издържи през сухите периоди.

Текст:
ЕДУАРДО НЕВЕС

.....

ПРЕОТКРИВАНЕТО НА АМАЗОНИЯ

От 500 години насам прищълците не могат да разберат най-голямата джунгла на планетата. Това най-сетне се променя.

Историята за това как Амазония получила името си започнала на 24 юни 1542 г. Франсиско де Ореляна се молел за спасение от зеления свят, който бил погълнал неговата изтерзана експедиция. Двете лодки на испанеца, с по-малко от 50 умираци от глад мъже на борда, се приближавали към – както се надявали екипажите – своето издъбление. След като седем месеца плавали по поредица от притоци, започващи от подножието на Андите, те най-сетне достигнали най-голямата река, която някога били виждали. Ореляна се надявал, че тя бързо ще ги отведе до Атлантическия океан.

Придружавал го доминиканският монах Гаспар де Карвахал, който водел подробен дневник на пътуването им. Свещеникът описал учудването на европейците от развитите култури, на които се натъкнали – гъстонаселени села по речния бряг, включително едно, което се било проточило на много километри. По пътя някои общности ги посрещнали щедро – хранили ги с маниока, сладки картофи, царевича и костенурки. Само че през този юнски ден, на близо 1000 км от края на огромната река, те били нападнати от армия воини, начело със свирепи жени, „които

се сражаваха с такава смелост, че можете индианци не смееха да обърнат гръб“. Карвахал, който приключил битката със стрела в хълбока, сравнил жените с амазонките от гръцките легенди. По-късно испанските власти отхвърлили като измислица неговия разказ за пътуването – първия от европейски автор, прекосил Южна Америка. Въпреки това понятието „Амазония“, макар и неподходящо, останало като название на тази обширна и сложна област. Оттогава много митове се наложили за Амазония и едва през последните години археолози като мен и други учени започнаха да ги разбулват.

●
О

ТВОРЕТЕ НА ЕКРАНА СИ сателитно изображение на Амазония. Прилича на зелена мантия, състояща се от 344 млрд. дървета и покриваща голяма част от северната половина на Южна Америка. Приближете и ще откриете лабиринт от речни долини; над 6200 реки и притоци

водоснабдяват територия с големина приблизително колкото континенталните САЩ (без Аляска). Това е най-обширната тропическа джунгла на планетата, с най-голямото биоразнообразие. Амазония дава подслон на 40 000 вида семенни растения, 2400 вида риби, 1300 вида птици и 1500 вида пеперуди. Човек би помислил, че хората биха оставили почти недокоснато подобно място. Това обаче е една от трайните заблуди, които учените методично опровергават през последните четири десетилетия.

Благодарение на скалното изкуство, каменните сечива и други останки, открити в отдалечени краища на Колумбия и Бразилия, знаем, че човешкото присъствие в басейна на Амазонка датира отпреди поне 13 000 години. Според изчисленията на

учените през 1492 г. населението на областта възлизало на около 10 млн. души.

Защо тогава толкова много хора толкова бързо възприемали Амазония погрешно? През вековете след пътешествието на Ореляна усилията на португалците да колонизират сърцето на Амазония и да извлекат ресурсите ѝ изтребвали тези популации. Смята се, че едрата шарка и други донесени от европейците болести изличили над 90% от автохтонното население. А набезите за роби изтласкали оцелелите далеч във вътрешността, като на практика превърнали уседналите земеделци в номадски ловци и събирачи. Затова през XVIII в., когато пристигнали първите европейски естествоиспитатели, те открили големи територии, покрити с гъста джунгла и с малко хора наоколо, и съответно приели, че винаги е било така.

Древен стенопис на скална стена в Националния парк „Чирибикете“ в Колумбия изобразява ягуари, големи гризачи, наречени паки, и пирани. В района са открити над 75 000 рисунки, които изобразяват сцени от праисторическа Амазония.

Големи антропогенни могили били обявени за естествени образувания, а огромният брой езици бил приписан на поредица вълни от имигранти, дошли в джунглата от други райони на континента. В края на XIX в. и пика на каучуковия бум – период на екстремно насилие срещу автохтонните народи – антрополозите погрешно описвали местните общности като малки номадски групи, потомци на ловци и събирачи. Тази картина се утвърдила през XX в. и продължава да оформя представата на мнозина външни наблюдатели за автохтонната история на Амазония.

Такова беше преобладаващото мнение, когато аз завършвах колеж през 80-те години, след което обаче се запознах с двама американски антрополози, които работеха с автохтонни групи в Източна Амазония. Даръл Поси ми разказа как документирал как каяпо садели „горски острови“ в райони със саванна растителност, докато ловували и събирали плодове и ядки. Уилям Бале описа как каапор използвали огън, за да ускорят растежа на палмови горички. И двете групи очевидно модифицирали ландшафта с оглед на собствените си нужди. Тази идея ме подтикна да започна да търся нови отговори относно историята на Амазония.

Близо четири десетилетия по-късно изследователите са натрупали внушително количество нови данни. Дърветата разказват част от историята. Огледите на джунглата показват, че половината дървета в Амазония принадлежат към едва 299 вида. Тези т.нар. хипердоминантни видове са особено полезни за хората и включват акай, каучуково дърво, бразилски орех и какао. Обикновено откриваме изобилие

Поклонници, маскирани като *укуку* – митични хора мечки – се катерят по ледниците над долината Синакара в Перу по време на празника Койлур Рити. Някога изобилният лед, смятан за свещен, днес се отгърбва.

Розови делфини плуват през наводнена гора в оцветените от танините води на Рио Negro. Тези делфини са върховни ловци и пируват с петдесетина вида риба. Учените власянки по муцуните им осигуряват осезание, докато ровят в калта за костенурки, раци и скарриди.

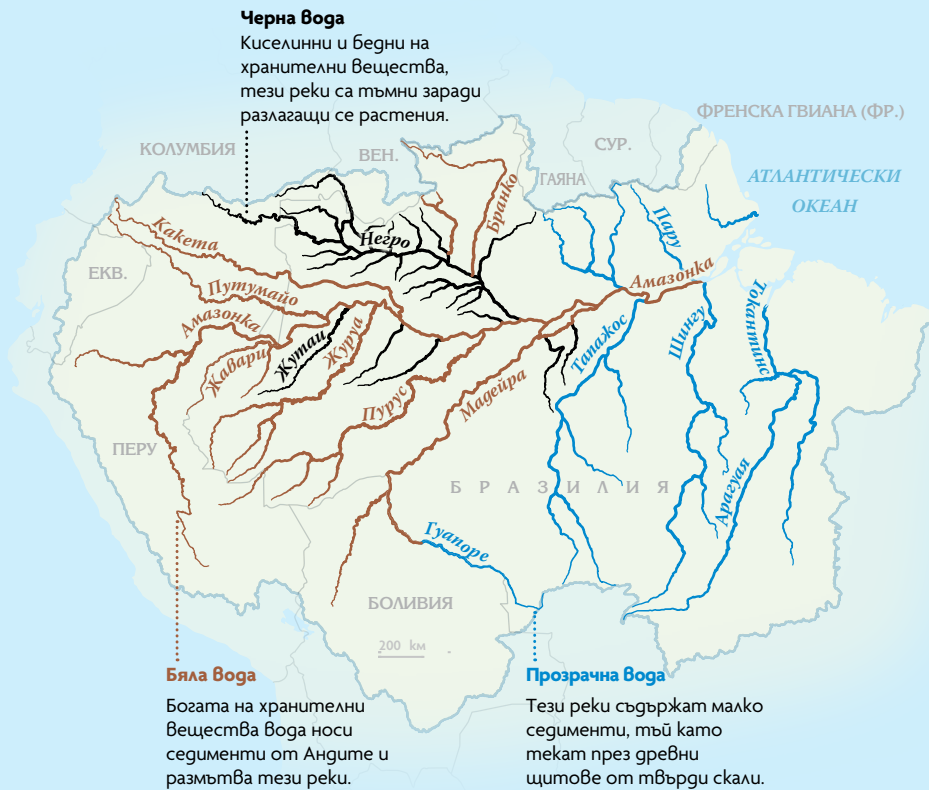
ВОДНА АМАЗОНИЯ

Разпрострели се от единия до другия край на континента, басейните на могъщата Амазонка и нейните притоци обхващат и поддържат живота на най-голямата джунгла в света и на безброй видове флора и фауна. Като тръгват от висините на Андите и бързо се вливат в басейна, водите преминават през цикъла от топене на ледниците, облаци и поройни дъждове, които всеки сезон наводняват гъстите гори в долините – неспирен обмен между сухоземното и водното.

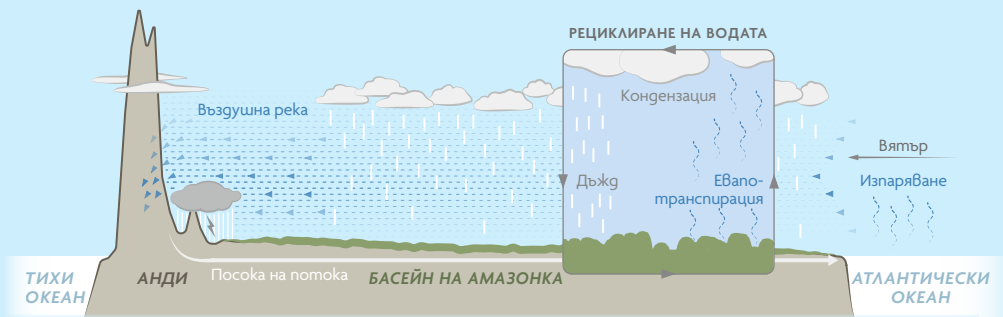
ОТ АНДИТЕ ДО АТЛАНТИКА

От планинските извори до притоците водата носи седименти и химикали, които променят нейния облик и характеристики, докато тече през различни пейзажи. Всяка секунда от устието на Амазонка в Атлантика се изливат над 220 000 куб.м вода, достатъчно да напълнят 88 олимпийски басейна.

ВОДНИЯТ ЦИКЪЛ НА ЖИВОТА

Голяма част от водата в басейна на Амазонка се връща в гората като гъжд. Останалото бива отнесено от духащите от изток на запад ветрове като въздушно течение – смес от влажен океански въздух и изпарения от гората, което обръща на юг, когато се сблъска с Андите.

АТЛАНТИЧЕСКИ ОКЕАН

Земна покривка

- Гора
- Тревисти равнини и пасища
- Обработваема земя

Хидрология

- Наводняван район
- Изхвърлени от Амазонка наноси

- Градска територия
- Река
- Друг път
- Главен път

Граница на Амазонската водна екосистема

Сладководната система от климат, живот и ландшафт, откъдето водите се оттичат в Амазонка и съседните реки, които се вливат в изхвърляните от нея наноси в океана.

100 км

ИЗВОРЪТ

Снимки: ТОМАС ПЕШАК

● Текст: РУТМЕРИ ПИЙКО УАРКАЙД

ЛЕТЯЩИТЕ РЕКИ

Разположена високо в Андите, една област с извисяващи се ледници, гъсти облачни гори и потайни мечки моделира амазонския речен басейн.

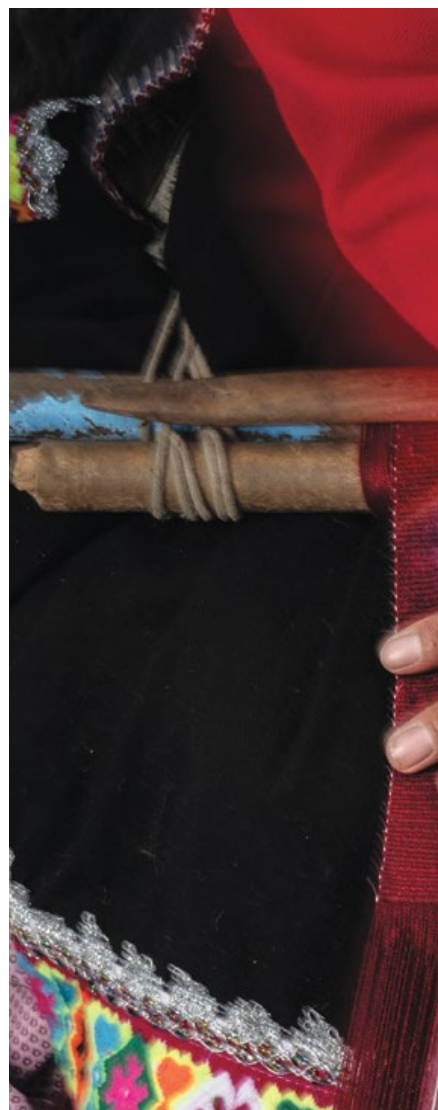
Комбиниращи традиционна пола с алпийско оборудване, Сенобио Йуско, член на народа аймара от Боливия, придружава екип на *National Geographic*, за да инсталира метеорологична станция на Невадо Аусангате, 6400-метров връх в Перуанските Анди. Сред задачите на новата станция е и записването на влагата от ледниците, чието височинно топене подхранва река Амазонка.

ПОВЕЧЕТО СУТРИНИ СЕ БУДЯ ПРЕДИ ИЗГРЕВ СЛЪНЦЕ В СПАЛНЯТА НА ПОЛЕВАТА МИ СТАНЦИЯ В ПЕРУАНСКИТЕ АНДИ.

Прилепите на тавана започват да се разбягват, а докато светлината се усилва, наблюдавам как облаците се плъзгат по стръмните, покрити с гървета хребети навън. Тези облаци са като реки във въздуха. *Ríos voladores*, летящи реки, те носят влага, която ще попие в почвата, ще се превърне в поточета и в хиляди километри река в равното, стигаща чак до морето. Израснах недалеч от тук, но това, което наистина ме научи на урока на *ríos voladores*, беше един-единствен ден на отчаяние: аз в капана на гъстата шума на тези гори, изгаряща от жажда.

Нека да разкажа. Дойдох в тази станция и лаборатория на няколко часа с кола източно от Куско, за да изучавам очилатата мечка – потайно животно, чиято основна роля в амазонската екосистема тепърва започваме да осъзнаваме. Беше май 2021 г. и аз живеех тук вече от две седмици заедно с Укуку, женско куче от приют, което бях осиновила и обучила да проследява мечки. Тук живееше и екип от помагачи, повечето от близките села, и нашата първа голяма мисия беше няколкодневен преход, при който да поставим 48 камери на определени разстояния по дължината на горист участък от планината, където се надявахме да живеят мечки. Отначало разполагахме с коне за товара, но опасните склонове ги затрудняваха твърде много. Конете бяха изпратени у дома, а ние натоварихме всичко на гърбовете си: камери, палатки, храна, вода, хамаци за нощуване по най-стръмните склонове и мачетата за разчистване на пътя.

Перуанска тъкачка е изработила изображение на укуку, очилатата мечка, почитана в митовете на кечуа и жизненоважна част от андската амазонска екосистема.

Раниците бяха тежки. Аз съм дребна на ръст и с 27 kg товар на гърба си стъпвах внимателно, крачка по крачка. Въпреки че един от нас режеше шубрака отпред с мачетето, мъхът и храсталациите под краката ни криеха ями, в които можеше да ступим крак. Ноциите бяха толкова студени; когато Укуку започваше да трепери, тя се набутваше в спалния ми чувал и двете се топлехме. На петия ден екипът спря наред най-големия

гъсталак, който бях виждала някога, като не бяхме сигурни колко високо сме се изкатерили над реката в подножието на планината. Храната ни привършваше. Нямахме вода. Не намирахме ручейчета или локви. Всички схващаме мрачната комичност на ситуацията: дълбоко в *bosque de nubes* – облачната гора! – трескаво се нуждаехме от нещо за пиене.

Тогава Нарсисо каза: лишеите. Нарсисо Якта е част от екипа ни, гид, говорещ кечуа,

Биоложката Рутмери
Пийко Уаркайя, която е
израснала в селце на кечуа
недалеч от полевата си
станция в планината,
държи цъфнала
бромелия, любима храна
на очилатата мечка.
Изследванията ѝ водят
нейния екип от учени и
кучето ѝ следотърсач
Укуку дълбоко в
перуанските облачни
гори, за да следят
бързоподвижните мечки.

който познава планините по-добре от мен. Той посегна към едно дърво, отскубна част от мъха, който покрива толкова голяма част от кората в тези гори, и стисна миниатюрните стъбълца и листенца, докато се появиха капчици вода. Първо малко, после повече, а после – толкова едри капки, че виждахме как капят по земята. На кечуа тези мъхове понякога се наричат *сачак сунка*, дървесни бради. Знаех, че са като гъби, попиващи

влага сред облаците в Андите, и сега наблюдавах как един от членовете на екипа сложи чаша под струйката вода, която Нарсисо изстискваше от шепата мъх.

Чашата се напълни. Донесохме още чаши. Мариано Уанка, който също е израснал наблизо, се сети за бромелиите в гората – цъфтящи растения с извити листа, остри като камъци. Мариано беше работил с учени, изследващи земноводните, и беше виждал

Очилата мечка, станала прочута от поредицата детски книжки „Падингтън“, се връща в съзнание, след като приспивателно е позволило на учените да ѝ поставят яка с геолокатор.

чашиковидните сърцевини на бромелиите, от които се разгръщат листата и които задържат достатъчно вода, за да се превърнат в миниатюрни басейни за жабите. Всъщност биолозите смятат бромелиите за водни резервоари и докато ние търсехме бромелии и лишеи, които събират вода, покафеняла от утайки, някой друг си спомни как се прави импровизиран воден филтър. И ето ни, група изтощени изследователи в нашата ивица от Амазония, повдигащи кращата на тениските си, за да прецеждаме вода от облачните гори в чаши.

Д

УМАТА НА КЕЧУА ЗА МЕЧКА Е „УКУКУ“, а в Южна Америка има само един вид мечки: кръглооката очилата мечка. Ареалът ѝ може да се простира далеч на юг от р. Амазонка; в миналото очилатите мечки не са били особено добре проучени и част от това, което мислим, че знаем за

тях, се базира на слухове. Може ли очилатата мечка действително да се свива на космата топка, когато иска да избяга бързо, и да се търкаля право надолу по хълма? Хората се кънат, че са го виждали с очите си. Ние знаем, че ако и това да не са едри мечки – малко над 100 kg като възрастни, – те са невероятно силни. Една очилата мечка може да качи мъртва крава на 20-метрово дърво, скривайки трупа от други мечки, за да го съхрани в клоните за храна.

В детството ми обаче, докато слушах как баба ми обяснява света на кечуа, „укуку“ означаваше съществуване, което е по-ефимерно от животното. Селските кучета и кокошки бяха животни. *Кутите*, морските свинчета, които тупуркаха по пода на кухнята ни, преди да станат част от менюто ни – това бяха животни. Укуку от нашите истории не бяха точно свещени, но бяха свързани с нас по мистични начини, които все още почитаме. Според историите бяха пазители на андските ледници, като понякога вземаха човешки жени за булки. Техните мечо-човешки деца носеха лег от ледниците на най-високите планински върхове, за да доставят вода на селата.

Моите изследвания ме учат, че в тази представа има голяма доза наука – очилатата мечка е животоспасяваща система за оставки тук. Но в детското ми въображение укукутата просто се носеха във въздуха – част от физическия и духовен пейзаж на кечуа.

А мечките? Не знам как да обясня това, но те продължаваха да се появяват. Нямам предвид буквално, а в мислите ми, в

РАЗМЕРИ

Не всички мечки се катерят, а повечето от осемте вида мечки в света са всеядни.

Основно меню

Растения Насекоми Месо

Показан е голям възрастен. Теглото варира в рамките на вида.

НЕ СЕ КАТЕРИ

Бяла мечка
Ursus maritimus

ПОНЯКОГА СЕ КАТЕРЯТ

Кафява мечка
Ursus arctos

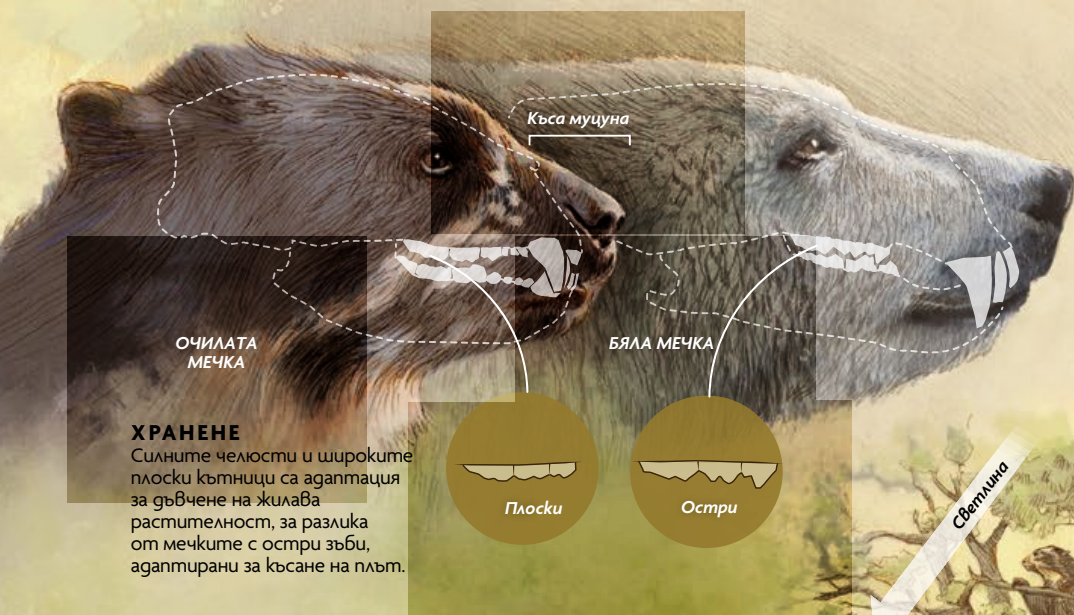

Бърнеста мечка
Melursus ursinus

ЗЕМЯТА НА ОЧИЛАТАТА МЕЧКА

Единственият вид мечки в Южна Америка, тези яки мечки с ивичести лица са адаптирани към мъгливите хълмове на Андите, където се върва, че играят ключова роля в регенерацията на гората.

ОЧИЛАТА
МЕЧКА

БЯЛА МЕЧКА

ХРАНЕНЕ

Силните челюсти и широките плоски кътници са адаптация за дъвчене на жилава растителност, за разлика от мечките с остри зъби, адаптирани за късане на плът.

Плоски

Остри

Светлина

ГНЕЗДЕНЕ

Женските правят гнезда за малобройните си малки, като трупат листа и клонки. Малките са зависими до двегодишна възраст.

Мечките си правят гнезда по скалните тераси.

Осветяване

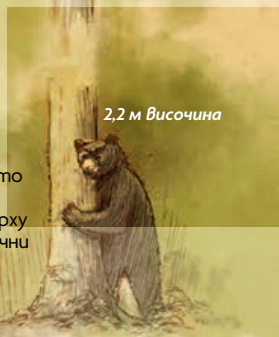
Чупенето на клонки за платформи за почивка помага на гората, като пуска светлината към горската почва.

Оставяне на отпечатък

Драскането, хапането и втриването на телесна миризма върху дърветата са различни начини, по които могат да общуват.

2,2 м височина

НЕ СЕ КАТЕРЯТ ОСОБЕНО ЧЕСТО

150 kg
Голяма панда
Ailuropoda melanoleuca

200 kg
Хималайска мечка
Ursus thibetanus

225 kg
Американска черна мечка
Ursus americanus

КАТЕРЯТ СЕ ЧЕСТО

85 kg
Малайска мечка
Helarctos malayanus

60-175 kg
Очиламата мечка
Tremarctos ornatus

КАТЕРЕНЕ

Очилатите мечки са отлични катерачи и прекарват голяма част от времето си по дърветата. Търсенето на храна отнема до 70% от активното им време.

По-дълги
предни
крайници

Бромелия,
любима
храна

Кафява мечка (грizzly)

Очиламата мечка

Вкопчаващи се нокти

Извитите нокти им позволяват здрава хватка, когато се катерят по дърветата в търсене на храна, почивка или да гнездят.

Разпръскване на семена

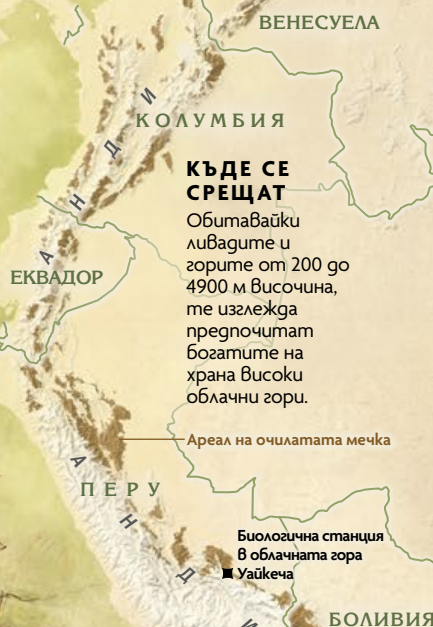
Мечките помагат за регенерирането на гората, като разпръскват семената на растенията, което ядат, включително и плодове, с изпражненията си.

Диво авокадо

Шарките по козината им са индивидуални като човешки пръстови отпечатащи.

ГРАФИКА: ФЕРНАНДО Г. БАПТИСТА, ПАТРИША ХИЛИ, ИВ КОНАНТ, ЛУКАС ПЕТРИН И СОРЕН УОЛДЖАСПЪР, NGM. ИЗТОЧНИЦИ: АРМАНДО КАСТЕЯНОС, ФОНДАЦИЯ „ОЧИЛАТА МЕЧКА“; БОРХА ФИГЕЙРИДО, УНИВЕРСИТЕТ В МАЛАГА; ДЕЙВ ГАРШЕЛИС, ГРУПА НА СПЕЦИАЛИСТИТЕ ПО МЕЧКИ КЪМ IUCN SSC; ТЕРИСА СУ, МУЗЕЙ ПО ЕСТЕСТВЕНА ИСТОРИЯ „СМИТSONIАН“; РУТМЕРИ ПИЙКО УАРКАЙЯ, CONSERVACION AMAZONICA-ACCA

200 km

КЪДЕ СЕ СРЕЩАТ

Обитавайки ливагите и горите от 200 до 4900 м височина, те изглежда предпочитат богатите на храна високи облачни гори.

Ареал на очилатата мечка

Биологична станция
в облачната гора
■ Уайкена

АРЖЕНТ.

живота ми. В гимназията на училището имаше видеокасетофон и един ген, когато бях на около 14, някой пусна дублирана версия на анимацията на Disney „Братът на мечката“. Действието се развива в Аляска, където мечките, хората и духовете си общуват, и се кълна, че докато гледах, в мен се случи нещо – усетих някаква силна връзка между мен и животните. Спомням си го и до днес. Свързана съм с мечките. Искам да бъда мечка.

Не споделях с никого. Скрих го дълбоко в ума си. Но когато влязох в Националния университет в Куско – *актаманта йосинайки!* – подтикваше ме баба, – напусни този град, отивай да учиш и да изследваш, – това чувство за свързаност си остана с мен. Нарастващият ми интерес към биологията в крайна сметка щеше да ме отведе до Лондон, на изследователски проект в сферата на екологията в кралските ботанически градини „Кю“. Обичах науката за естествения свят. Когато ме наградах с участие в експедиция за студенти предпоследна година – няколко седмици в планините и джунглите на Централно Перу, трябваше да тършувам из магазините втора ръка за основно оборудване; нямах прилични планински обувки, нито пък подходяща раница. Отдалечените полета проучвания се оказаха трудни – имаше сълзи, понякога бях толкова изморена, чувствах се толкова далеч от дома, – но това също ми хареса много.

РЕЗ ГОДИНИТЕ, докато изникваха нови възможности, работех с птици, маймуни, гъби, редки дървета в Коста Рика. В селското училище ме бяха накарали да уча испански;

като студентка последна година, поради предложенията от чужбина, ми се наложи да уча и английски. После, през 2020 г., моите ментори биолози Андрю

Уитурт, също Изследовател на *National Geographic*, и Ейдрън Форсайт – ми казаха, че перуанската организация с идеална цел „Консервацион Амазоника“, на която Форсайт е съосновател, търси изследовател, който да поеме една изолирана станция в облачните гори. Новият проект: очилачите мечки. Тяхната роля в екологията на гората трябваше да се проучи, особено поради спешния натиск на климатичните промени. „*Vamos*“ – казах аз.

Уайкеча, както се нарича нашата станция, е група от дървени постройки – лаборатория, столова и спално помещение. Пътят, по който се стига до нея, се вие по стената на хълма в облачната гора, на места твърде тесен, за да се разминат две коли; шофьорите натискат клаксона като предупреждение при слепите завои. Когато облачността е ниска, дългите зелени пропасти изчезват в мъглата. Когато има пролука и се провиди малко синьо, можем да видим гористите бездни на далечната долина, а после още планини, с все още забулени върхове, като вълни на хоризонта.

За човек, който се опитва да възприеме цялостната Амазония, може да е странно да си представи как катерещите се по планината мечки се вписват сред всичко останало. Но подобно на маймуните, папагалите ара и делфините, мечките от облачните гори са част от цикъла, поддържащ целия този речен басейн, дори когато най-близкият истински воден път изглежда много далеч. Всеки път, когато някоя очиламата мечка изяде растение, катери се по хълма с часове и изхвърли семената километри по-високо от мястото, откъдето е тръгнала, тя разпространява зеленцината. Семената често покълват по-бързо, когато са били частично храносмелени, и тези семена се озовават наред изобилие от тор под формата на мечешки екскременти. Което означава още нови растения и дървета, които абсорбират влага от въздуха, което означава повече вода, която се просмуква в почвата, което означава повече ручейчета, които ромолят

към притоците, подхранващи Рио Амазонас, където накрая, стотици километри по-нататък, повърхностните води се изпаряват, докато реката се влива в океана и ветровете носят обратно към нас летящи облачни реки.

И докато климатичните промени се ускоряват, вдигат температурите и правят дъждовните сезони не така предсказуеми, нашите изследвания показват, че мечките може би помагат в борбата срещу тях, преобразявайки своята територия. Тук живеят и други разпръскващи семена животни, но очилатата мечка е един от малкото бозайници, които се изкачват толкова високо – от горите в ниското до високопланинските ливади, – и то в рамките на един ден. Според нас тя помага на гората да се адаптира, като

ни. Той звучи като фанфари и веднага щом го чуем, денем или нощем, грабваме раниците и челниците; не искаме мечката да остава в капана по-дълго от необходимото. Викам Укуку и всички хукваме наистина бързо с високите си ботуши за кал, мъкнейки оборуването по тесните черни пътеки. Възбудата ни тласка напред. Адреналинът ми пречи да усетя тежестта.

В капана слагаме приспивателно на мечката, за да можем да я измерим, да проверим здравословното ѝ състояние и да прикрепим временна яка, която ще ни показва местоположението на мечката, когато се движи. Яките са леки; дистанционни команди ги карат да падат на места, където знаем, че ще можем да си ги вземем обратно. Две от яките имат малки видеокамери и така няколко пъти през изминалата пролет

КОГАТО ХОРАТА НАУЧАВАХА ОТКЪДЕ СЪМ, КИМАХА И КАЗВАХА: „АХА, МЕЧЕТО ПАДИНГТЪН!“

я разширява и придвижва, изтласквайки границата на дърветата на по-големи и по-хладни височини.

И така, с моето куче Укуку, което да души за следи, се опитваме да проследяваме мечки заедно с екипа ми. Животът ми тук, горе, прави това тежка задача: очилатите мечки са одинаци, пъргави и хитри. Откриваме маршрутите им, като забелязваме остатъци от храна или изпражнения, или белези върху дървесните стволове – смятаме, че това са комуникационни сигнали помежду им. Видеокамерите ни на терен се задействат от сензори за движение; също така сме заложили пет капана, заредени с развалено месо. Изключително рядко – четири пъти през последната пролет – някоя мечка проучва някой от тези капани и се мушка навътре достатъчно, за да се затвори вратичката, което изпраща силен сигнал до телефоните

можех да си седя на лабораторния компютър късно през нощта и да гледам облачната гора, както може да се наблюдава само на нивото на очите – е, на нивото на шията – на една мечка.

Бяхме дали име на тази мечка, преди да ѝ падне яката с камерата: Крис, на името на един от дарителите ни. Сега бяхме очаровани, наблюдавайки живота на мечока Крис, докато той прекосяваше реки, дъвчеше бромелии, дремеше в короните на дърветата, промъкваше се през храсталациите в дъжда. И преди това да започне да звучи като детска приказка, го наблюдавахме също как... яде друга мечка. Беше малка мечка, така че може да е било детеубийство; възрастните мъжки кафяви мечки понякога убиват малки, които не са техни, а после се чифтосват с майките. Видяхме Крис да яде и маймуна.

Вода от топящите се андски ледници кара река Папаякта да приижда буйно покрай андски шпорести патици в резервата „Облачна гора Гуанго“ в Еквадор. От ледникови поточета до мощни притоци, които се вливат в нея от всяка посока, амазонската речна система носи повече вода от всяка друга на Земята.

НАБЛЮДЕНИЯ ОТ ВЪРХА

Ученият Том Матюс (в жълто) и други изпитват метеорологичната станция, преди да я качат на връх Невадо Аусангате в Перу.

ИЗВИСЯВАЩ СЕ НА БЛИЗО 6400 М над Перуанското плато, скриваният от снегове андски връх Невадо Аусангате може да ви се стори странно място за изследване на басейна на Амазонка. Леденият връх и неговите съседи обаче играят ключова роля във водния цикъл и именно в тази област често се добиват прозрения относно климатичните промени и въздействието им върху цялата система – това обясняват Изследователите на *National Geographic* Бейкър Перу и Том Матюс.

ДАННИТЕ, СЪБРАНИ ОТ ТАЗИ ВИСОКОПЛАНИНСКА МЕТЕОРОЛОГИЧНА СТАНЦИЯ, РАЗКРИВАТ ПОСЛЕДСТВИЯТА ОТ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ В РАЙОНА НА ИЗВОРИТЕ НА АМАЗОНКА.

„Налице е интимна връзка между Амазония и Андите – обяснява Матюс. – Снегът, който пада по върховете в тропическите Андиге, идва от водата, която се е изпарила от листата на дърветата в Амазония... Ветровете я отнасят на запад и тази цафета продължава, докато облаците не достигнат Андиге и водата не се извали като сняг, който след това се топи и се влива обратно в Амазонка.“

През юли 2022 г. Матюс и Пери оглавиха експедиция до Аусангате, за да поставят автоматична метеорологична станция близо до върха – една от най-високите подобни инсталации в тропическите Андиге. Станцията – триметров алуминиев прът, стабилизирани с триножник – съдържа сензори и инструменти, които измерват слънчевата и дълговълновата радиация, снеговалежа, температурата, скоростта на вятъра и влажността – жизненоважни показатели, които в крайна сметка определят пулса на живота из обширния речен ландшафт далеч долу.

Стигането до върха на Аусангате не е шега работа. За основното препятствие – близо 200-метрова стена с наклон между 70 и 80 градуса – били нужни умения за боравене с въже, издръжливост и хладнокръвие. Тук има по-гълги вертикални участъци, отколкото на Еверест, където Матюс и Пери монтирали метеорологична станция през май 2019 г. Учените се обърнали за помощ към гидове кечуа и аймара от Перу и Боливия, както и към членки на „Чолитас Ескаладорас“ – планинарски клуб на жени аймара, които се катерят в традиционно облекло. Към екипа се присъединила и Рутмери Пийко Уаркайя, също Изследовател на NG, както

и учени от университетите в Куско и Ла Пас и от Националната служба по метеорология и хидрология на Перу. За Пери, който израснал в Перу и Боливия и после играл професионален баскетбол в Боливия, експедицията била като завръщане у дома.

Метеорологичната станция веднага започнала да дава резултати. Първоначалните данни показват озадачаващи нива на слънчева радиация на върха. А горските пожари в Амазония произвеждат черен въглерод, който – в съчетание с ярката слънчева светлина – може да има сериозни последици за ледниците на Аусангате. „Колкото повече черен въглерод има по снега – обяснява Пери, – толкова повече слънчева енергия се поглъща, което води до повече топене.“

Благодарение на отражателната способност на облаците на Аусангате редовно е по-светло, отколкото по края на атмосферата, на границата с Космоса. „Слънчевата светлина – казва Матюс – е удивителна.“ □

СКРИТИ ИЗВОРИ

Снимки: ТОМАС ПЕШАК

Текст: ДЖОРДАН САЛАМА

Сом зунгаро обикаля в плитките води на река в бразилския Национален парк и автотонна територия „Исуборо Секуре“. Тук недостъпните извори на р. Секуре са дом на най-добре съхранените водни местообитания в Амазония. Ниските нива на водите през зимата позволяват невероятна видимост под водата.

„НИКОИ
НЕ ЗНАЕ
ТОВА
МЯСТО“

Далечното начало на
р. Секуре в Боливия
приютява естествен рай.

An aerial photograph of a lush, dense tropical forest. The forest is composed of various shades of green, with some taller trees and palm trees visible. A river flows through the lower right portion of the image, with white water rapids and numerous rocks in the stream bed. The background shows rolling hills and mountains under a clear blue sky.

Планините на „Исисоро Сикуре“ са почти невъзможни за достигане пеш или с лодка. Дори околните общности смятат, че прадедите им никога не са ловували и не са ловели риба там. „Степената на непокътнатост е впечатляваща – казва биологът Гуидо Миранда от Сдружението за опазване на дивата природа, който живее в Боливия. – Това са места, където много малко хора са стъпвали.“

В СЪРЦЕТО НА НАЦИОНАЛНИЯ ПАРК И АВТОХТОННА ТЕРИТОРИЯ „ИСИБОРО СЕКУРЕ“,

където предпланините на Андите се срещат с джунглата в низините на Боливия, се е спотаило местенце, което е толкова недостъпно, че доскоро малцина бяха припарвали тук. Автохтонните племена цимане, мохеньо-тринитарио и юракаре от хилядолетия ловуват и ловят риба в низините, но местните хора твърдят, че никои не помни човек да е ходил нагоре по течението до изворите на р. Секуре, приток на Амазонка. „Никои, никои не познава това място – казва

Ройсер Ерби от общността юракаре. – Не можеш да стигнеш дотам с кану, много е опасно, а водите са много бързи.“

„Джунглата се защитава с гръмотевици, проливен дъжд, вятър и мълнии – съгласи се Феликс Ерби Моса, братовчед на Ройсер и кмет на Ла Асунта, най-близкото до изворите селище на цимане. – Освен това винаги е съществувал страхът от опасни животни. Затова нашите прадеди никога не са ходили там.“

Скритото кътче приютава смайващо количество диви животни. Дългоопашати видри кръстосват гъмжащи от риба реки. Речният бряг е нашарен от следи на ягуари. Животни като бразилския тапир, който е пословично потаен, демонстрират необичайно наивно поведение в близост до хора. „Няма абсолютно никакви следи от човешко присъствие“ – каза биологът Гуидо Миранда от Сдружението за опазване на дивата природа.

В партньорство с автохтонните общности местната агенция за мухарски риболов *Untamed Angling* предлага ограничен брой пътувания с улов и пускане на рибата през сухия сезон. Ройсер Ерби (долу) от племето юракаре работи като гид при тези експедиции, които обикалят различни места в „Исиборо Секуре“. „Преди да дойдат хората с мухарския риболов, никой не знаеше за нас – каза той. – Отглеждахме ориз, юка, плантани, ловяхме риба и така преживяхме.“ Сред популярната плячка са риби като златното дорадо (вляво), което бива измерено, преди да го пуснат.

Статиите в този брой са представени от Националното географско дружество в партньорство с *Rolex* в рамките на Амазонската експедиция към инициативата „Вечната планета“.

ЖИВОТ ПРИ ИЗВОРИТЕ

Бурни пенести води препускат през много притоци на Амазонка, но в Националния парк и автохтонна територия „Исборо Секуре“ в Боливия кристално чисти води текат покрай предпланините под субандски масив. Учените започват проучването на този до голяма степен непознат пейзаж.

Годишни валежи

Годишната сума на валежите може да надвиши 5000 л/кв.м. Нивото на водата може бързо да се повиши с над метър, но остава в рамките на речното корито.

Бразилски корморан
Nannopterum brasilianum

Плод

ВРЪЗКИ

Сухоземни и водни видове образуват сложна хранителна мрежа с безброй връзки.

Плячка → Хищник

Канджерана
Sabrala canjerana

Пример:
Обикновена маврицеева палма
Mauritia flexuosa

Роля

ПРОИЗВОДИТЕЛИ

Сами произвеждат храната си

Прозрачност на водата

Бедната на хранителни вещества вода с ниско съдържание на седименти е бистра през сухия сезон и мътна през дъждовния.

Листа

Плодове

Сардина
Astyanax lineatus

Еднодневка

Бразилски тапир
Tapirus terrestris

ПЪРВИЧНИ КОНСУМАТОРИ

Ядат производители

Семена в изпражненията на тапира

Паку
Piaractus brachypterus

ВТОРИЧНИ КОНСУМАТОРИ

Ядат първични консуматори и производители

Кайман на Кювие
Paleosuchus palpebrosus

Скалесто корито

Сянката на гората ограничава растежа на растенията.

Сабало
Prochilodus nigricans

Кръгла уста

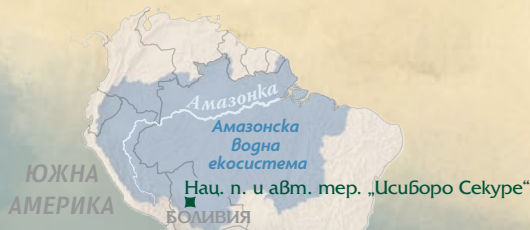
Сабало използва тази специализирана адаптация, за да се храни с биофилм от водорасли, бактерии и гниеща органична материя.

Златно дорого
Salminus brasiliensis

ТРЕТИЧНИ КОНСУМАТОРИ

Върховни хищници

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНИ ВИДОВЕ

Голям черен ястреб *Buteo urubitinga*

Изобилен в района, този върховен хищник дебне плячката си в небето и на земята.

Сенчеста река

Влажните Вечнозелени гори, където дърветата се извисяват на над 30 м, хвърлят сянка покрай реката.

Синьо-жълт ара
Ara ararauna

Хогещя палма
Socratea exorrhiza

Ръждива гървесница
Boana boans

Амазонско земеродно рибарче
Chloroceryle amazoa

Дългоопашата видра
Lontra longicaudis

Променливи местообитания

Паднали от горския свод отломки образуват микрохабитати, като променят потока на водата, добавят хранителни вещества и осигуряват убежища и места за хранене.

Харацид
Characidium bolivianum

Амазонска речна скаруга
Macrobrachium amazonicum

Благотворна миграция

Рибите, които мигрират в търсене на храна или с цел размножаване, свързват сладководните екосистеми, като пренасят хранителни вещества и разпръсват семена.

Сом зунгаро
Zungaro zungaro

НЯКОИ ВИДОВЕ СА ИЗБРОЕНИ С МЕСТНИТЕ СИ БОЛИВИЙСКИ ИМЕНА.

ГРАФИКА: МОНИКА СЕРАНО, АМАНДА ХОБС И ИВ КОНАНТ, NCM. ИЛЮСТРАЦИЯ: МАТ ТУОМБЛИ. ИЗТОЧНИЦИ: ГУИДО МИРАНДА И ГАЛО САПАТА-РИОС, СДРУЖЕНИЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ДИВАТА ПРИРОДА; МОНИКА МОРАЕС, ВИШЪ УНИВЕРСИТЕТ „САН АНДРЕС“; ТОМАС ПЕШАК; МАЙЛС СИЛМАН, УНИВЕРСИТЕТ „УЕЙК ФОРЕСТ“; А. ДЖОШУА УЕСТ, УНИВЕРСИТЕТ НА ЮЖНА КАЛИФОРНИЯ

Сабало се храни с водорасли в бистрата вода на поток в Исиборо Секуре. Биолозите казват, че създаването на официален списък на видовете ще бъде ключова първа стъпка към по-доброто разбиране на познатата дива фауна – и всички новооткрити видове – в тези отдалечени екосистеми.

БИОРАЗНООБРАЗИЕ

Учените са изчислили, че басейнът на Амазонка е дом за над 10% от познатите растителни и животински видове в света.

2406 вида
сладководни риби

1300
птици

ХИЩНИЦИТЕ

Богатото биоразнообразие и екстремните сезонни промени подхранват безмилостната еволюция на амазонските хищници, насърчвайки удивително изобилие от техники и оръжия за оцеляване.

ПО-ДРЕБНИ

Хищниците, дефинирани просто като животни, които ядат други животни, се срещат под всякакви форми. Много от тях са лобувани от по-едри хищници.

РЕАЛЕН РАЗМЕР

Мравките войници защитават

Мравките работнички ловуват

Мравка легионер

Хищници-номади, те улавят и пренасят плячката си на рояци.

Глава

Зъби

Птицаяд голиат

Зъбите на най-тежкия паяк в света могат да достигнат 2,5 см.

Червена пирания

Страховита заради зъбите си, пиранията най-често е мършояд.

427
земноводни

425
бозайници

371
влечуги

Милиони
насекоми

НА АМАЗОНИЯ

Разкрийте как амазонските хищници ловят плячката си.

ПО-ЕДРИ

На върха на хранителната верига, върховните хищници много рядко се ловуват един друг.

Харпия

Ноктите ѝ с размера на тези на мечка гризли, са най-големите сред всички орли.

Ягуар

Той има най-мощната захапка от всички големи котки, съпоставена с размера му.

Зелена анаконда

Най-тежката змия в света ухапва, а после стяга плячката си до смърт.

Черен кайман

Най-едрият представител на семейството на алигаторите е също и най-тежкият хищник в Амазония.

Линия на венците

Куха
вътрешност

ФОКУСНИЦИ, СИМВОЛИ И КРАДЦИ

Възприемани като променящи формата си духове или като проклятието на рибарите, амазонските речни делфини властват над Амазонка и естуарите ѝ. Но докато регионът се променя, бъдещето на най-егрите речни делфини в света е несигурно.

A photograph of an Amazonian river dolphin swimming in a flooded forest. The water is a deep, vibrant red color, likely due to iron-rich soil. The dolphin is seen from above, moving towards the bottom left of the frame. The surrounding forest is dense with tall, thin trees whose trunks are partially submerged in the water. Sunlight filters through the canopy, creating dappled light on the water's surface.

Амазонски речен делфин
се носи в плитчините
на наводнена гора
В бразилската река
Ариау, Тесните гръбни
перки, дългите муцуни
и големите, гъвкави
плавници позволяват
на тези бозайници да
се промушват между
клоните под водата.
„Те на практика летят
между дърветата –
казва морският биолог
Фернандо Трухийо – в
преследване на риба.“

В Южна Колумбия занаятчии от племето тикунa изработват маски на речни делфини от кората на дървото пулсеня и танцуват около огън, докато пеят песни, описващи ролята на животното в тяхната космология.

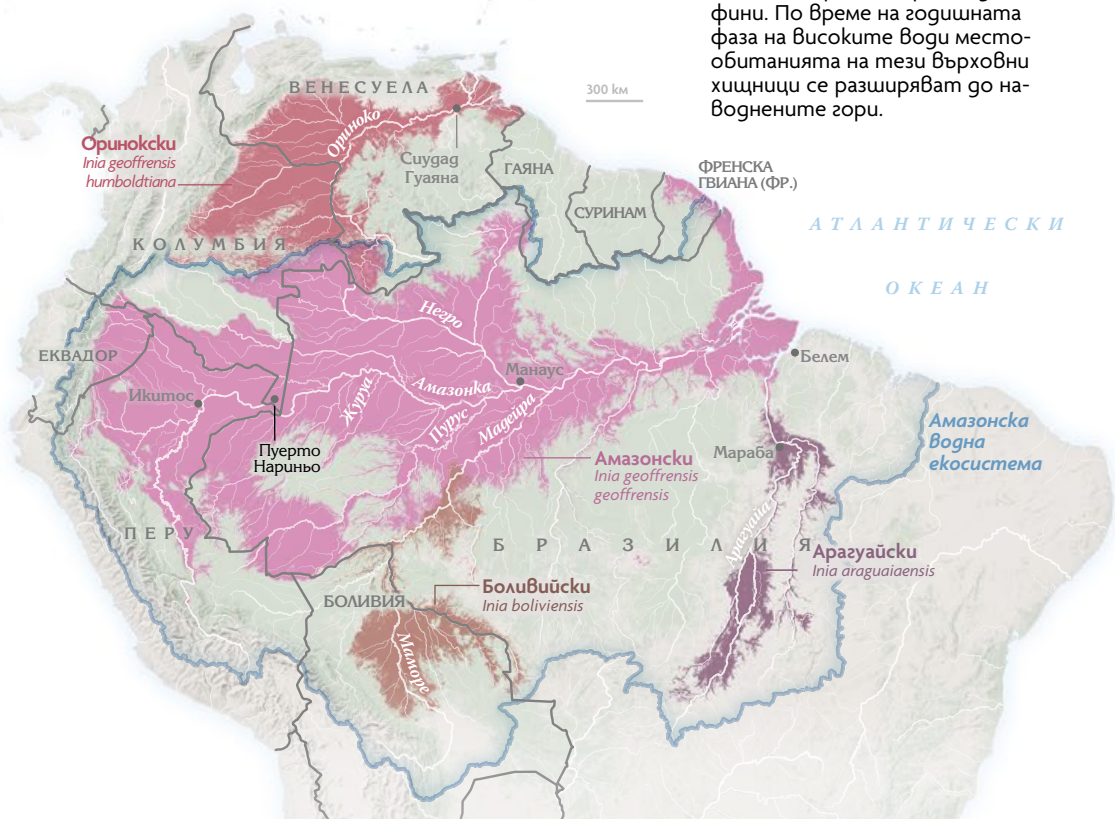
ПО ТЕЧЕНИЕТО НА РЕКИТЕ ОТ БАСЕЙНА НА АМАЗОНКА МЕСТНИЯТ НАРОД ТИКУНА РАЗКАЗВА ИСТОРИИ ЗА ДЕЛФИНИТЕ.

Тези сладководни създания са пакостливи пазители на водното царство, които могат да се превръщат в хора, да покриват дихателните си отвори с цилиндри и да примамват жени в подводните си градове. Те също така често посещават плитчините край бреговете с потъмнели от танина води и крадат риба от рибарските мрежи.

Това е един от шестте вида сладководни делфини, като само два се срещат извън Азия. И двата са ендемични за Южна Америка, за речните басейни на Амазонка и Ориноко: това са амазонските речни делфини (*Inia geoffrensis*), наричани на английски розови речни делфини, а на испански *бото* или *буфео* (ареалът им е показан на картата по-долу) – и тукучиите (*Sotalia fluviatilis*), по-дребните им сиви братовчеди. И двата са класифицирани като застрашени,

ЦАРСТВОТО НА ДЕЛФИНИТЕ

В Амазонка и притоците ѝ живеят четири типа речни делфини. По време на годишната фаза на високите води местнообитанията на тези върховни хищници се разширяват до наводнените гори.

Изработен от Руперто Аунаре Леон, „семеен портрет“ на амазонски речен делфин, жена и бебето им изобразява резултата от приписваната на делфина магическа сила да се превръща в мъж.

като са претърпели драматични спадове в популациите си през последните години в резултат на риболова, строежа на язовирни стени и сушата.

Емблематичният бото е по-прочут може би поради необичайния си вид – розово тяло, пъпешовидна глава и зъбата, усмихната муцуна. Той може да навигира пѳргаво през лабиринти от потопени дѳрвета през влажния сезон в Амазония, когато нивото на водата се повишава до 12 м. Това е и най-егрият вид сладководен делфин в света, като някои мъжки достигат 2,70 м и тегло 180 кг. Той разчита на зрението и ехолокацията си, за да се ориентира в тѳрсене на плячка. Малките власинки по муцуната му също му помагат да открива пѳтя си в меснините, най-вече в мѳтна вода.

Морският биолог Фернандо Трухийо, Изследовател на годината на *Rolex* и *National Geographic* за 2024 г., е посветил живота си на проучването и опазването на южно-американските речни делфини. Заедно с колежката си природозащитен анализатор на *National Geographic* Мариана Паскоалини Фриас и ветеринарката Мария Химена Валдерама, Трухийо води групови екскурзии, за да направи здравна оценка и да наблюдава статуса на по-широките популации на делфините – съответно и здравето на екосистемите, които обитават. Там, където популациите на делфините благоденстват, това означава, че са поддѳржани от здрави рибни популации.

По този начин, както обича да казва Трухийо, речните делфини са „посланици на Амазонка“. Локално и глобално той работи, за да вдѳхнови чувство за колективна отговорност за добруването на тези животни и средата им. В малките рибарски общности това е и въпрос на промяна на възприятието. „Когато включим рибарите в улавянето на делфини за оценка на здравето им, нещата се променят напълно, защото те знаят, че ги улавяме с толкова много грижа – казва Трухийо. – Пораждаме емпатия между рибарите и делфините.“ □

Трухийо (най-вляво), екипът му от учени и членове на общността правят оценка на здравословното състояние на амазонски речен делфин близо до Пуерто Нариньо в Колумбия. За да остане животното спокойно, екипът трябва да приключи всички тестове за по-малко от 15 минути.

A man with a beard and a dark headscarf, wearing a dark green button-down shirt, stands in a lush green forest. He is holding a large, weathered whale skull in his hands, looking up at it with a thoughtful expression. In the background, a large tree branch is visible, with another whale skull resting on it. The scene is filled with dense foliage and sunlight filtering through the leaves.

Трухийо стои до дърво, окичено с част от 67-те делфински черепа, които е намерил по време на полевата си работа. Когато горите се наводнят всяка година, делфините плуват на нивото на тези клони. Трухийо дарява повечето от тези находки на националните колекции на Колумбия за по-нататъшно проучване.

Емблематичните розови тела на делфините могат да изглеждат яркооранжеви под жълтеникавокафявите води на наводнената гора. „За мен е изненадващо, че някои хора все още смятат, че делфините са риби – казва Трухийо. – Мехурчетата показват, че това е дишащ бозайник във водите на Амазонка.“

NATIONAL GEOGRAPHIC CONTENT

PRESIDENT Courteney Monroe
EVP & GENERAL MANAGER David Miller
EDITOR IN CHIEF Nathan Lump

HEAD OF VISUALS Soo-jeong Kang
HEAD OF CREATIVE Paul Martinez
HEAD OF DIGITAL Alissa Swango

INTERNATIONAL EDITIONS

EDITORIAL DIRECTOR Amy Kolczak
INTERNATIONAL EDITIONS EDITOR Leigh Mitnick
PRODUCTION EDITOR Ariana Pettis
EDITORS ARABIC: Hussain AlMoosawi. BULGARIA: Tatiana Grigorova. CHINA: Tianrang Mai. CZECHIA: Tomáš Tureček. FRANCE: Frédéric Vallois. GEORGIA: Ketevan Chumburidze. GERMANY: Werner Siefert. HUNGARY: Tamás Vitray. INDONESIA: Didi Kaspi Kasim. ISRAEL: Mirit Friedman. ITALY: Marco Cattaneo. JAPAN: Shigeo Otsuka. KAZAKHSTAN: Yerkin Zhakipov. KOREA: Junemo Kim. LATIN AMERICA: Alicia Guzmán. LITHUANIA: Frederikas Jansonas. NETHERLANDS/BELGIUM: Robbert Vermue. POLAND: Agnieszka Franus. PORTUGAL AND SPAIN: Gonçalo Pereira. SLOVENIA: Marija Javornik. TAIWAN: Yungshih Lee. THAILAND: Kowit Phadungruangkij

Copyright © 2024 National Geographic Partners, LLC | All rights reserved. National Geographic and Yellow Border: Registered Trademarks ® Marcas Registradas.

ВЯРВАМЕ, ЧЕ КОГАТО ХОРАТА РАЗБИРАТ СВЕТА ПО-ДОБРЕ, ГИ Е ГРИЖА ПОВЕЧЕ ЗА НЕГО.

NATIONAL GEOGRAPHIC БЪЛГАРИЯ

РЕДАКЦИЯ

ЗАМ. ГЛАВЕН РЕДАКТОР Татяна Григорова
РЕДАКТОРИ Детелина Ивановна,
Маргарит Дамянов
РЕДАКТОР КООРДИНАТОР Виолета Ненова
ОНЛАЙН РЕДАКТОР Ани Манева
ДИЗАЙН И ПРЕПЧАТ Ваня Кирилова
КОРЕКТОР Цветана Георгиева

НАУЧНИ КОНСУЛТАНТИ

АСТРОНОМИЯ: Таню Бонев
БОТАНИКА: Димитър Пеев
ГЕОГРАФИЯ: Елеонора Николова
ГЕОЛОГИЯ: Красимира Станева
ГЕОФИЗИКА: Бойко Рангелов
ЗООЛОГИЯ: Диана Златанова
ИСТОРИЯ: Стоян Николов
МЕТЕОРОЛОГИЯ: Петьо Симеонов

РЕКЛАМА: e-mail: sales@sbb.bg
АБОНАМЕНТЕН ЦЕНТЪР: 0800 12321; 02/401 6849
ПЕЧАТ: „БУЛВЕСТ ПРИНТ“ АД
ХАРТИЯ ТЯЛО:

СББ МЕДИА

ИЗПЪЛНИТЕЛЕН ДИРЕКТОР:
Димитър Друмеб
ОПЕРАТИВЕН ДИРЕКТОР:
Богдана Чернозорова
**ДИРЕКТОР СЪБИТИЯ И СПЕЦИАЛНИ
ПРОЕКТИ:**
Мариана Жабинска
ДИРЕКТОР РЕКЛАМА: Елена Ангреева
МЕНИДЖЪР ПРОИЗВОДСТВО:
Тони Туйков
МЕНИДЖЪР КНИГОИЗДАВАНЕ:
Виолета Изובה
ДИСТРИБУЦИЯ: Ваня Златанова,
Георги Атанасов

АДРЕС НА РЕДАКЦИЯТА:
ул. „Отец Паисий“ 15, 1303 София
тел.: 0895 016 879
e-mail: nationalgeographic@sbb.bg

NATIONAL GEOGRAPHIC SOCIETY

Националното географско дружество е глобална организация с идеална цел, която използва силата на науката, изследователските експедиции, образованието и завладяващите истории, за да разкрива и опазва нашия Вълшебен свят. От 1888 г. насам дружеството разширява границите на откривателството и инвестира в гръзки хора с новаторски идеи, като е финансирало над 15 000 работни проекта, обхващащи всички седем континента.

По лиценз на National Geographic Partners LLC,
Washington D.C. USA

Издава „СББ МЕДИА“ АД/SBB MEDIA,
със седалище и адрес на управление:
1303, София, ул. „Отец Паисий“ № 15,
Лица по чл. 7а, ал. 1 от ЗЗДПДП:
Димитър Друмеб
Мира Друмева-Иванова

За контакти с Абонаментния център
на „СББ МЕДИА“ АД:
– тел. **0800 12321 (безплатно от цялата страна)** и
02/401 6849 – в работни дни от 10,00 до 18,00 часа
– **abonament@sbb.bg**
– **www.nationalgeographic.bg**
Електронен магазин: **www.sbb.bg/shop**

*Никаква част от това издание не може да бъде
копирана, възпроизвеждана и публикувана без
изричното съгласие на „СББ МЕДИА“ АД.
Редакцията не отговаря за съдържанието на
публикуваните реклами, не рецензира и не връща
непоръчани материали.*

Цена: 5.99 лв.

НАД 326 000 ПРИЯТЕЛИ ВЪВ ФЕЙСБУК
National Geographic Magazine България
@NatGeoMagazineBulgaria